16/07/2019

Πώς οι νέες τεχνολογίες δίνουν πρόσβαση σε απροσπέλαστα μνημεία

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Η Αυστραλή καθηγήτρια ψηφιακής μουσειολογίας που έχει βάλει τη σφραγίδα της σε πολυάριθμες εκθέσεις και εγκαταστάσεις σπουδαίων μουσείων σε όλο τον κόσμο, εξηγεί πώς οι νέες τεχνολογίες δίνουν πρόσβαση σε απροσπέλαστα μνημεία, με αφορμή την ομιλία της στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος.

Πρωτοπόρος στην εφαρμογή διαδραστικών και βυθιστικών εμπειριών σε πολιτιστικούς οργανισμούς διεθνώς, αρχαιολόγος και ανθρωπολόγος, προσωπικότητα ξεχωριστή και περιζήτητη στο διεθνές πολιτιστικό στερέωμα, οραματίστρια, υπερδραστήρια και ακαταπόνητη. Η Sarah Kenderdine επιμένει πως οι βυθιστικές τεχνολογίες επιτρέπουν νέες αφηγηματικές προσεγγίσεις και εικονική πρόσβαση σε μέχρι πρότινος απροσπέλαστα στο κοινό μνημεία, κάνοντας την επίσκεψή μας σε αυτά μια συγκλονιστική εμπειρία. Θα μας τα εξηγήσει όλα σύντομα καθώς αυτές τις μέρες είναι στην Αθήνα για να κλείσει με μια ανοιχτή στο κοινό ομιλία την πρώτη μέρα του Θερινού Σχολείου για τις Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Επιστήμες.

Η 53χρονη Αυστραλή έχει βάλει τη σφραγίδα της σε 80 εκθέσεις και εγκαταστάσεις σε σπουδαία μουσεία σε όλο τον κόσμο (από την Ινδία ως την Αυστραλία κι από την Ελλάδα ως το Χονγκ Κονγκ) κι έχει επανειλημμένα αποσπάσει σημαντικά διεθνή βραβεία. Το 2017 διορίστηκε καθηγήτρια ψηφιακής

μουσειολογίας στο École polytechnique fédérale de Lausanne (EPFL) της Ελβετίας όπου ανέπτυξε ένα νέο εργαστήριο για την πειραματική μουσειολογία.

Αυτήν τη συναρπαστική προσωπικότητα είχαμε την τύχη να την ακούσουμε σε ομιλία με τίτλο «Archives in motion: digital collections and experimental museology» (Αρχεία σε κίνηση: ψηφιακές συλλογές και πειραματική μουσειολογία) που πραγματοποιήθηκε στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Πόσες άραγε πειραματικές πλατφόρμες αντέχουμε; Τι διαφορετικό προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες στην ανάδειξη και διαχείριση μνημείων; Πόσο κερδισμένη βγαίνει η πολιτιστική κληρονομιά από τις τεχνολογικές εξερευνήσεις; Και πώς οι βυθιστικές τεχνολογίες θα αλλάξουν στο άμεσο μέλλον την εμπειρία επίσκεψης σε ένα μουσείο;

Η προηγούμενη επαφή της Sarah Kenderdine με την Ελλάδα ήταν η συμμετοχή της στο project «Virtual Olympia» (μια τρισδιάστατη ψηφιακή περιήγηση στην Αρχαία Ολυμπία). «Επεξεργάστηκα τον σχεδιασμό του έργου (τόσο την ιντερνετική εκδοχή του όσο και την μουσειακή εγκατάσταση), άρα η ανησυχία ήταν διπλή. Πρώτο ζητούμενο ήταν η καινοτομία και τεχνική αρτιότητα που αναζητούσε ο χορηγός, η Intel. Δεύτερον ήθελα πολύ να ανταποκριθώ στην τεράστια τιμή που μου έκαναν να δουλέψω για ένα τέτοιο site παρόλο που οι χρονικές διορίες ήταν ασφυκτικές. Εστιάσαμε στην αρχαιολογική ακρίβεια και στη συνέπεια στο πρότυπο, έπειτα στην ανακατασκευή και στη συνέχεια στη 3D έκθεση. Ήταν η πρώτη τρισδιάστατη, αλληλεπιδραστική εμπειρία που δημιούργησα, η οποία καθόρισε την πορεία μου ως σήμερα» μας λέει λίγες μέρες πριν φτάσει στην Αθήνα.

Sacred Angkor, η πρώτη στερεογραφική σφαιρική πανοραμική απεικόνιση ενός μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς, του Άνγκορ Βατ στην Καμπότζη.

— Ανεξάρτητα από την τοποθεσία, τη χώρα ή την ήπειρο, ποια είναι η πρώτη σας προτεραιότητα όταν συνδέεστε με ένα μουσείο;

Το τρίπτυχο: Χώρος (για την εγκατάσταση). Όραμα (για την δημιουργία). Βιωσιμότητα (για τη λειτουργία).

— Ποιες είναι οι ιδιαιτερότητες των ελληνικών μουσείων;

Θα έλεγα ότι έχουν όμορφες συλλογές και μια πολύ δραστήρια και ζωντανή κοινότητα που ασχολείται με τα ψηφιακά ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

Sarah Kenderdine

— Τι σας εντυπωσιάζει περισσότερο στην ελληνική κουλτούρα;

Αυτό είναι ένα ερώτημα στο οποίο δυσκολεύομαι να απαντήσω λακωνικά διότι ό,τι κι αν πως θα ακουστεί υπερβολικά ασήμαντο. Λίγες λέξεις για την ελληνική κουλτούρα θα είναι σαν τους ταξιδιωτικούς οδηγούς ή τα εγχειρίδια που ξεπετάνε σε μερικές σελίδες τη φιλοσοφία, τα μαθηματικά, την αστρονομία, την ιατρική... την εξελιγμένη γλυπτική και την αρχιτεκτονική. Έτσι, σχεδόν αυθόρμητα θα σας έλεγα η ζεστασιά, η ανθεκτικότητα και η σαφήνεια του σκοπού.

— Συχνά λέτε πως «η χρήση των τελευταίων τεχνολογιών και ο σεβασμός στο πρωτότυπο εύρημα δεν είναι έννοιες αντιφατικές». Είστε σίγουρη γι ‘αυτό;

Πιστεύω ότι η συσχέτιση των δύο (δηλαδή του αυθεντικού αντικειμένου και του ψηφιακού αντιγράφου του) αποτελούν μια πολύ ισχυρή σύζευξη, αν και προφανώς η αύρα του καθενός είναι διαφορετική. Συχνά βλέπουμε πώς οι δύο αυτές «δυνάμεις», η πραγματική και η εικονική, επηρεάζουν η μία την άλλη με τρόπο που να αλληλοσυμπληρώνονται. Σαν να ταλαντεύονται στον ίδιο χώρο. Εντούτοις, κάθε μία μπορεί να είναι μια ισχυρή εμπειρία από μόνη της.

«PLACE – Hampi»: ένα πρότζεκτ για την ινδουιστική μυθολογία

— Πιστεύετε ότι η διαχείριση των πολιτιστικών θησαυρών στη σύγχρονη εποχή σχετίζεται με την πολιτική;

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει σήμερα να ανταποκρίνεται σε ένα σύνθετο σύνολο παραγόντων: από την καταστροφή μνημείων και χώρων λόγω πολιτικών κινήτρων έως την παράνομη διακίνηση αγαθών και την κλιματική αλλαγή. Τόσο οι δύο απειλές που ανέφερα όσο και τα προστατευτικά μέτρα που οφείλει κανείς να πάρει έχουν πολιτικές διαστάσεις και φυσικά αφορούν πολιτικές πρωτοβουλίες. Βλέπουμε επίσης πόσο καθοριστική είναι η πολιτική όταν, για παράδειγμα, οι αυτόχθονες πληθυσμοί ζητούν την επιστροφή της πατρογονικής κληρονομιάς τους. Ή όταν συλλογές που έχουν με κάποιο τρόπο καταλήξει σε κάποιο ίδρυμα ή μουσείο (κυρίως όταν συνδέονται με περίπλοκες διαδικασίες απόκτησης) γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης και απαίτησης επαναπατρισμού. Η πολιτική, η ηθική, οι κίνδυνοι, ακόμη και τα ανθρώπινα

δικαιώματα είναι όλα συνδεδεμένα με τη φροντίδα της κληρονομιάς του κόσμου.

— Αυτές είναι οι κυριότερες απειλές για την πολιτιστική κληρονομιά;

Ναι, κι αυτό είναι που πολλαπλασιάζει την πρόκληση για εμάς που έχουμε τη φροντίδα των ψηφιακών δεδομένων που συγκεντρώνονται τόσο στο iGLAM (Lab for Innovation in Galleries, Libraries, Archives and Museums) όσο και στα πανεπιστήμια του κόσμου. Η μακρόχρονη διατήρηση, η επεξεργασία δεδομένων, η ενδελεχής έρευνα, καθώς και η ανοικτή πρόσβαση απαιτούν οραματιστές και δεσμεύσεις από τις κυβερνήσεις και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Χωρίς τα παραπάνω τα δεδομένα γίνονται ευάλωτα. Η σημαντική πρόοδος και η ακαδημαϊκή γνώση που έχουμε αποκτήσει θα χαθεί. Έχει πλέον καταστεί σαφές ότι τα κίνητρα της βιομηχανίας ψηφιοποίησης του παγκόσμιου πολιτισμού έχουν πολύ διαφορετικό συλλογισμό και επιχειρηματικό μοντέλο.

— Η τεχνολογία επιτρέπει στα μουσεία να δημιουργούν νέους τρόπους για να φέρουν σε επαφή το κοινό με την πολιτιστική κληρονομιά. Πιστεύετε ότι στην Ελλάδα είμαστε πολλά βήματα πίσω;

Αντιθέτως, όταν επισκέφθηκα πρώτη φορά τη χώρα θα έλεγα ότι ήταν πρωτοπόρος! Υπήρξαν και υπάρχουν πολλοί οραματιστές Έλληνες ερευνητές στον τομέα αυτό. Αν υπάρχουν κενά που πρέπει να καλυφθούν, ας κοιτάξετε τα λάθη που έγιναν σε άλλες χώρες τα τελευταία χρόνια. Αυτό που πρωτίστως θα σας συμβούλευα είναι να επενδύσετε σε επιμελητές που έχουν μια ξεκάθαρη και πάγια κατανόηση των τεχνολογιών κι οι οποίοι δεν φοβούνται να πειραματιστούν. Οι σπουδαίες εμπειρίες είναι αποτέλεσμα ανθρώπων που δουλεύουν σε ομάδες, που συνεργάζονται με ειδικούς και που βρίσκουν εκείνους που μπορούν να συλλάβουν και να σχεδιάζουν τις νέες εμπειρίες.

Οι νέες τεχνολογίες στη μελέτη της κινεζικής Δυναστείας των Χαν

— Γενικά, οι αρχαιολόγοι παλαιότερων γενιών υπήρξαν σκεπτικοί στην τεχνολογική επανάσταση; Ανησυχούσαν για το πώς οι διαδραστικές και βυθιστικές εφαρμογές σε ένα μουσείο θα αλλάξουν τη φύση της εμπειρίας των επισκεπτών;

Το ενσώματο, βιωματικό μουσείο και η εφαρμογή νέων τεχνολογιών επικρίνονται επειδή δεν προσφέρουν τις ίδιες διδακτικές οδηγίες όπως, ας πούμε, τα κείμενα και οι εικόνες που παραδοσιακά βλέπαμε στους τοίχους. Ωστόσο, είναι πιο δημοκρατικό το σύστημά τους μιας και μπορεί να το «διαβάσει» ο καθένας. Όλοι καταλαβαίνουν πως όταν έχεις τη δυνατότητα να «επισκεφθείς» και να μάθεις τα πάντα για μια αρχαία εκκλησία που πλέον είναι κλειστή για το κοινό μέσα από ένα ψηφιακό μοντέλο κλίμακας 1:1, να δεις εντυπωσιακές λεπτομέρειες και να ακούσεις έναν επιστήμονα να σου εξηγεί σε πραγματικό χρόνο όλο το ιστορικό πλαίσιο, απολαμβάνεις μια συγκλονιστική εμπειρία. Και κυρίως μια εμπειρία την οποία δύσκολα κάτι μπορεί να ξεπεράσει. Πολλοί πιστεύουν πως από την ψηφιακή εμπειρία απουσιάζει εντελώς το ανθρώπινο στοιχείο. Εγώ είμαι μεγάλη οπαδός της συνύπαρξης των δύο.

— Στην Ελλάδα, ξέρετε, υπάρχει μια αέναη συζήτηση για το αν οι πολιτιστικοί θησαυροί πρέπει να αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς μας. Πολλοί, για παράδειγμα, διαφωνούν με τη χρήση του Αρχαίου Θεάτρου της Επιδαύρου ή του Ηρωδείου. Προτιμούν ένα μνημείο επισκέψιμο αλλά όχι παραδομένο σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις.

Εγώ θα έλεγα ότι ενδιαφέρομαι περισσότερο για ένα μοντέλο επαναχρησιμοποίησης, όταν αυτή δεν είναι καταστροφική για το μνημείο. Σύμφωνα με τα λόγια του Χόμι Μπάμπα, ενός από τους σημαντικότερους σύγχρονους θεωρητικούς των μετα-αποικιακών σπουδών, τον πολιτισμό καθορίζουν επαναστατικές πράξεις... Πολιτισμός δεν είναι η νοσταλγία των ζωντανών.

Πηγή: Μ. Κουστένη, LiFO